

מאמר ד"ה

מה טובו

מתוך לקוטי תורה, פרשת בלק
לאדמו"ר הזקן, בעל התניא נ"ע

•

– הוספה –

לקוטי שיחות, חלק לט

ביאורים בלקוטי לוי יצחק על אגרת התשובה
לכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע

נלמד מידי יום שלישי – קיץ ה'תשע"ט
ע"י הרב משה אלי' גודאריי שי'

ב"ה, לקו"ת פרשת בלק, ד"ה מה טובו – ד' מדריגות בתשובה

* המאמר נדפס בלקו"ת בשילוב ריבוי הגהות מאדמו"ר הצמח צדק. כדי להקל על הלומדים, באו כאן ההוספות של הצ"צ בשוה"ג (וראה לקו"ש חכ"ד עמ' 384 הערה 4). החלוקה בין דברי אדמו"ר הזקן והוספות הצמח צדק נעשתה ע"פ השוואה להנחת הר"מ בן אדה"ז (מהמאמר וביאורו) שנדפסה בס' מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"ב (ע' תצד ואילך), בעזרת הר"ה ח' ר' אלי' ש"י מטוסוב.

הקטעים בהגהות הצ"צ שבפונט יתור מוגדל – נלמד בשיעור בע"ה.

כמו"כ נתוספו כאן מ"מ לפסוקים ומאדו"ל וכיו"ב, וחלקנו את המאמר לסעיפים וקטעים.

ב. והנה יש שלשה מיני תשובה.

האחד, היא ה'תשובה תתאה'. שיהיה 'סור מרע' בתכלית שלא יפגום בעוונות גשמיים במחשבה ודבור ומעשה, וצריך לעשות תשובה להתחרט על העבר ולעקור את רצונו מן הרע כו', שלא ירצה להפרד מיחודו ואחדותו ית'³.

זהו התשובה הוא בתפלה, על ידי אומרו "ברוך אתה ה' אלקינו" – שיומשך בחינת 'אלקינו' בקרבנו, והוא בחינת 'ממלא כל עלמין'. כדכתיב⁴ "הלא על כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה"⁵.

ענין עומדים ומהלכים, ובד"ה מי מנה עפר יעקב בלקו"ת בלק סז ג-ד]. ובד"ה את קרבני לחמי כו' בלקו"ת פנחס עה, סע"ב ואילך].

³ וכמ"ש לעיל [ראה לעיל במאמר שלפני זה, עא, ג-ד].

⁴ ב'פ' וילך (ל"א י"ז).

⁵ [ועיין מזה בחו"א 'זוהר גדול' דפוס קרימונא, לובלין, זולצבאך עמוד ק"ס: "ושלטין עליה כו' ומאן גרים כו", וברבות סדר נשא פרשה י"ד דף רל"ז א' בענין ומצאוהו רעות רבות כו' ובפרשת ואתחנן דף רפ"ט א').

וכתיב "כי אם עוונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם" (בישעי' ס"ו נ"ט ב') – נמצא העון הוא מסך מבדיל בין האדם ובין 'אלקינו'.

ובמקום אחר [ראה לקו"ת נצבים נג, סע"ג] נתבאר פירושו וענין אלקינו שאומרים כן על שם אלקים דוקא, והיינו משום שכדי להיות 'אלקי בקרבי' שזהו פ' אלקינו, הנה זהו אי אפשר כי אם על ידי צמצום.

על דרך 'צמצום שכינתו בין שני בדי ארון' [ראה בראשית רבה ד, ד] כו' – דלכאורה אינו מובן, הלא "מלא כל הארץ כבודו" [ישעי' ו, ג] ו"את השמים ואת הארץ אני מלא" [ירמי' כג, כד], ולא נזכר על זה

א. מה טובו אוהליך יעקב כו' (במדבר כד, ה). להבין מאמר רז"ל (ברכות ס, א) "כל הקורא לאברהם אברהם עובר בלאו שנאמר (בראשית יז, ב) 'ולא יקרא עוד שמך אברהם', אלא מעתה הקורא ליעקב יעקב הכי נמי, שאני התם זהדר אהרריה קרא כו'". והענין, שאי אפשר לבוא ולהגיע למדריגת ישראל כי אם בהקדימו תחלה מדת ומדריגת יעקב¹.

והנה ביעקב כתיב (בראשית כו, לו) "ויעקבני זה פעמים".

ולהבין זה, צריך להבין תחלה הקושיא למה ירדה הנשמה לעולם הזה בכדי שתקבל שכר אחר כך בגן עדן, והלא קודם ירידתה היתה בודאי בגן עדן והיתה נהנה מזיו השכינה, ומהו היתרון ע"י ירידתה כו'. והנה יש על זה כמה תירוצים. אך התירוץ האמיתי הוא כמאמר רז"ל (אבות ד, יז) "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא". וכמאמר רז"ל (ברכות לד, ב) "במקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד".

והנה הנשמות קודם ירידתן לגוף הם בודאי צדיקים גמורים, אך זהו היתרון שלהם בירידתן בגוף שנעשים בחינת 'בעלי תשובה', שאז הם למעלה מעלה מצדיקים².

¹ ועיין בה[הר] פרשת וישלח דף קע"ד ע"א.

² [ועיין מזה בד"ה אלה מסעי בלקו"ת מסעי צא, ג-ד] גבי אשר ברא אלקים לעשות כו', ובד"ה ועתה יגדל נא בלקו"ת שלח לח, ד] שזהו

בענין אימתי גדול הוי' כשהוא בעיר אלקינו כו' עד
 חזו וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני הוי' שע"י
 בחינת אלקים הוא גילוי שם הוי' כו' ע"ש. ועיין מענין
 כי חלק הוי' עמו בזח"א דף צ"ו ע"ב קס"א ב'. ח"ב
 דצ"ו א'. ח"ג ס"ב ב'. צ"ד א'. דף רפ"ו ב'. וז"ל
 הרמ"ז שם: "בכל מקום הם אחוים בו בין בבי"ע בין
 באצילות כי חלק הוי' הם ד' אותיות הוי' שהם נשמת
 ד' עולמות לכל אחד יש לו חלק בפנימיות שלהם"
 עכ"ל. ובפרשת תרומה דף קל"ד ע"ב כתב וז"ל:
 "שאע"פ שיש פירוד בין בי"ע לאצילות היינו בבחי'
 כלי העולמות אבל לא בבחי' האור הפנימי המתפשט
 בהם שהרי סודו שם הוי' יו"ד באצילות ה' בכריאה
 ו"ה ביצירה ועשייה עכ"ל. ויש לעיין, דא"כ איך שייך
 לומר שכל ישראל יש לכל אחד ממש חלק משם הוי'
 שהוא בחינת אצילות ממש, דהיינו או אצילות העליון
 ממש או אצילות שבבי"ע. והרי ודאי רוב הנשמות הם
 מבי"ע ממש [ראה תו"א משפטים עד, ג] ולא
 מאצילות שבבי"ע. ועיין מזה בהרמ"ז ריש פרשת
 משפטים [צד, ב] ד"ה מה תוספת לנשמתא. וז"ל
 שאף על פי כן שרשן כולם מאצילות ממש – רק פי'
 נשמות דבי"ע היינו שהנשמה שבגוף אינה כי אם
 מבי"ע, אבל שרשה ממש י"ל כולם מאצילות ממש,
 וכמשנ"ת בביאור ע"פ יתתי בחגוי הסלע [לקו"ת
 שה"ש יט, ג]. ואף גם הנשמה המלוכשת בגוף היא
 מבחינת שם הוי'. כענין מ"ש בע"ח שער השמות
 שער מ"ד פ"ד, דיו"ד כלים הפנימי' דבריאה הם
 שמות הוי' והרי הנשמות נמשכו מפנימיות הכלים. על
 כל פנים, מזה מוכן ענין פירוש אלקינו – היינו ששם
 הוי' ממש הוא אלקינו כחנו וחיותנו ממש. ועיין מ"ש
 מזה בד"ה קדש ישראל לה' [לקו"ת פנחס עט, ג]:

והנה פי' עונותיכם מבדילים כו'. מבואר באגה"ת פ"ה
 דהנה כתיב ויפח באפיו כו' שהוא המשכה מבחי'
 פנימיות החיות היא בחינת חלק ה' ב"ה וכמו שעד"מ
 כשהאדם נופח לאיזה מקום אם יש איזה דבר חוצץ
 ומפסיק בינתיים אין הבל הנופח עולה ומגיע כלל
 לאותו מקום ככה ממש אם יש דבר חוצץ ומפסיק בין
 גוף האדם לבחינת הבל העליון. אך באמת אין שום
 דבר גשמי ורוחני חוצץ לפניו ית' כו' אלא כמ"ש
 בישיע' כ"א עונותיכם היו מבדילים כו', והטעם לפי
 שהם נגד רצה"ע ב"ה המחיה את הכל כו' ע"ש.

לשון צמצום כלל, ומדוע גבי בדי ארון אמרו רז"ל
צמצום שכינתו.

אך הענין הוא, כי הגם שנאמר "את השמים ואת
 הארץ אני מלא", עם כל זה אינו מאיר בהם בבחינת
 גילוי כי אם בבחינת העלם, שהרי נקרא "סתיומו דכל
 סתימין" [הקדמה לתקו"ז (יז, א)]. אבל בין בדי
 הארון היה אורו ית' מתגלה בבחינת גילוי. והוא
 כמ"ש במקום אחר [ראה סידור עם דא"ח מט, ד] ש
 שבאלקות אין שייך כלל ענין הסתלקות והתפשטות
 כי אם ענין העלם וגילוי, שבאמת "את השמים וכו'
 אני מלא" רק שהוא בבחי' העלם, אכן בין בדי הארון
 היה מאיר בבחינת גילוי. וכמו על דרך משל באדם
 המחשבה מאירה ברגל גם כן כדלקמן [ראה לקמן
 הגהות הצ"צ אות לג], אך שברגל היא בבחינת העלם
 ומקיף אבל במוח היא מאירה בבחינת גילוי ממש ולא
 בבחינת העלם ומקיף לבד וכמ"ש מזה באריכות בד"ה
 ויקח קרח [לקו"ת קרח נב, ד]. והנה כדי שיאיר
 אלהותו בבחינת גילוי אי אפשר כי אם על ידי צמצום,
 שזה הגילוי הוא צמצום אצלו ית', כמו הדיבור על
 דרך משל, זהו הגילוי והוא השפלה וירידה לגבי הרב
 כו'. ועל דרך זה להיות נקרא אלקינו ממש זהו ע"י
 צמצום כו'. ולכן לא נזכר בחינה זו על כל השמות כי
 אם על שם אלקים דוקא.

וזהו ענין התשובה האחד להיות בחינת אלקי בקרבי.

[אך צריך להבין: דהא כתיב [דברים לב, ט] "כי חלק
 הוי' עמו", והיינו שנשמת האדם הוא חלק משם הוי'
 ב"ה כמ"ש באגרת התשובה פ"ד. ואם כן איך אנו
 אומרים שרק על שם אלקים דוקא אומרים אלקינו.
 אך הענין, שהרי אנו אומרים "הוי' אלקינו", אם כן
 ר"ל שהשם הוי' הוא עצמו ממש אלקינו. ופירוש, כי
 בודאי יש בכל נשמה חלק משם הוי' ממש ב"ה
 כמשנ"ת באגה"ת שם פ"ד הג"ל, וכמ"ש בד"ה ולא
 אבה הוי' אלקיך לשמוע אל בלעם כו' [לקו"ת תצא
 לה, ג ואילך]. ועיין מ"ש בד"ה בפ' נסכים [לקו"ת
 שלח מ, ד]. אך שהמשכה זו הוא ע"י שם אלקים, כי
 שם הוי' הוא האור והחיות, ושם אלקים הוא בחינת
 הכלים שבהן נמשך האור, והן בחינת אותיות, וכמ"ש
 בספר של בינונים ח"ב סוף פ"ד. וכמ"ש בד"ה וידבר
 אלקים כו' וארא אל אברהם כו' [תו"א נו, ב ואילך]

ד' מדריגות בתשובה

והנה מה שלמעלה במדרגה שם הפגם יותר, פירוש שמי שנשמתו גבוה אזי פוגם החטא בהבטלו מ'ועשה טוב' ושאינו 'עובד אלקים', ויותר גדול הנפילה שלו מהעון של איש ההמוני שאינו סור מרע.

דהנה כתיב (דברים כ, יט) "כי האדם עץ השדה"⁸. והנה על דרך משל, עץ עושה פרי שיש בו פירות שלמטה סמוך לארץ, ויש בו פירות שלמעלה גבוה מעל גבוה. והנה הפירות שלמעלה, עם שהם עליונים יותר, אך כשהם נופלים למטה על ידי שבא הרוח ועוקרתן, אזי

סי' טו שמדת היסוד הוא מדת ה'התקשרות'. ובכ"מ], ההמשכה מבחינת טובב כל עלמין להיות נמשך ומאיר בבחינת פנימיות בכח" ממלא כל עלמין, ונקרא "יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה". ועיין בספר של בינונים פרק מ"א, ועיין מ"ש על פסוק והתהלכתי בתוכם [נאמר אדה"ו הנחות הר"פ ע' קנח. וראה גם לקו"ת בחוקי מהי ג], ועיין מ"ש סוף ד"ה כי ההרים ימושו [לקו"ת תצא מא, ב], ועיין בוח"ג (דף ק"י ע"ב) על פסוק [תהילים לו, ג] "ועשה טוב שכן ארץ" (ודף רכ"ה ב), ובהרמ"ז שם.

וזהו פ"י ועינין 'עובד אלקים' המבואר בספר של בינונים פרק ט"ו, שהוא מלשון עורות עבודים וכך הוא מתקן ההסתך הנמשך מהצמצום דשם אלקים על ידי מה שהוא מייגע את עצמו ב'ועשה טוב' להלחם עם הטבע והיצר כו', שכמו כן ממשך ע"י זה יחוד עליון ד"שמש ומגן הוי' אלקים" [תהילים פד, יב], שלא יסתיר המגן והנרתק.

וכענין שילוב אדני' בהוי' כו' [ראה שער היחוד והאמונה פ"ז, ובכ"מ], וממתקים הגבורות בחסדים שזוהו עיקר ענין היחוד.

ולכן כשאין 'ועשה טוב' כדבעי גורם התגברות הדינין, כמ"ש שם [בזהו ח"ג] [דק"י ע"ב] "דהא כדין נורא דליק ואוקיד עלמא בשלהובי כו'", משא"כ ע"י יחוד עליון שהוא המשכת החסדים שהוא גילוי אור אין סוף ב"ה הסובב כל עלמין בממלא כל עלמין, אזי גם הגבורות דממלא כל עלמין מומתקים. וז"ש בוח"ג (דמ"ב סע"ב) "א"ר יוסי כו' לית לה בפומא כו'", ע"ש בפירוש הרמ"ז ודו"ק.

⁸ ופ"י בזהו ח"ג (דר"ב ב), שבח"י פורש נשמת האדם הוא בח"י עץ דהואו שדה אשר ברכו ה' כו' ע"ש ובפ"י הרמ"ז.

ג. והתשובה השנית, היא התשובה בכחינת 'ועשה טוב'.

דהיינו, שאף על פי שהוא 'סור מרע' בתכלית, אך שהוא ממעט במצות 'ועשה טוב' לייגע את עצמו בתורה ותפלה, היינו עצלות.

ועל זה נאמר⁶ "אין עושה טוב אין גם אחד"⁷.

ועמ"ש בד"ה את קרבני לחמי בענין הלבושים צואים כמארז"ל מלפפתו כו' ע"ש. ובר"ח שער העונה פ"ו באמצע הפרק בד"ה וכאשר יזכור האדם אינון מחיצה בין ישראל לאביהם שבשמים כו' גרמין אפרשותא בין קוב"ה וישראל ודא איהו רזא כי אם ענותיכם היו מבדילים כו'. עכ"ל. וע' מענין פ"י מחיצה בד"ה ועשית ציין ועמעין מש"ש בכל צרתם בשמות רבה פ' ב' גבי מתוך הסנה ועיין בוח"ב (דס"ט ב' ודקל"א א'). ועמ"ש בביאור ע"פ יונתי בחגוי בענין פ"י אלביש שמים קדרות כו'. ומ"ש גרמין אפרשותא מובן כי כשהשפעה נמשכת ע"י לבוש שק גם ועב אין גילוי אלקות בעולם כי לבוש גם זה מסתיר לגמרי על הגוף. ועמ"ש בביאור ע"פ אלה מסעי. ועיין באגה"ת פ"ו בענין ובפשעכם שולחה אמכם. ובוח"ג פ' אחרי (ד' ע"ד ב').

וזהו ענין ענותיכם היו מבדילים שהם הגורמים התלכשות השפעת השכינה בע"ס דנוגה כו', וזהו המחיצה המפסקת כו'. והענין כי יעקב חבל נחלתו וע"י שהאדם משפיל את עצמו להמשך אחר התאוות גשמיים באיסור או אפי' בהיתר שהם נמשכים מהיכלות הקליפות גורם בזה למעלה כמ"כ התלכשות השפעת ה' תתאה הנ"ל בע"ס דנוגה. וכשעושה תשובה ועוקר רצונו מהבלי העולם גורם כמ"כ למעלה בח"י תשוב ה' תתאה למקורה כו'. וזהו ענין בא"י אלקינו שאזי אין מבדיל בין האדם ובין אלקינו כו', ועיין באגה"ת פ"ח שזוהו ענין ונקה מנקה הוא לשבים לרחוק ולנקות נפשם מלבושים הצואים כו' ע"ש.

⁶ (תהילים י"ד, ג).

⁷ ופ"י בעמק המלך שער קרית ארבע פרק קמ"ה, שעל ידי זה גורם הסתלקות טוב העליון שהוא היסוד.

והענין, כמ"ש [ישעי' ג, י] "אמרו צדיק כי טוב". מדת צדיק הוא התקשרות והתחברות [ראה אגה"ק

לקומי תורה – ד"ה מה טובו

ולהדבק בשם 'הוי' שהוא 'טובב כל עלמין' ובחינת מקיף כו', והוא למעלה מבחינת 'אלקינא' שהוא בחינת 'ממלא כל עלמין'¹².

ד. והתשובה השלישית היא, שאף על פי שהוא 'סור מרע' בתכלית, וגם 'ועשה טוב' בתכלית, אזי התשובה גדולה יותר, והוא כדכתיב¹³ "שובו אלי ואשובה אליכם"¹⁴, והיינו שירצה ליכלל

הם נופלים למטה במרחק מהאילן יותר מן אותן הגדילים למטה שאף כשנופלים לארץ אינן נופלין במרחק כל כך. וכמאמר רז"ל (הגיגה ה, ב) "מאיגרא רמא לכירא עמיקתא"⁹. וכך הוא בענין פירות האילן עץ החיים שהם הנשמות: כי הנה "ישראל עלו במחשבה" (ב"ר א, ד), ומה שהוא למעלה במדרגה הנפילה הוא למטה יותר.

וכמו כן הוא גם כן בענין שבירת הכלים שמעולם ה'תהו', שמה ששרשו למעלה גבוה יותר לכן נפל למטה יותר, שלכן הצומח מחיה הבעל חי. והבעל חי את המדבר. כי בשרשן היו גבוהים יותר שלכך כשנפלו נפלו למטה יותר כו'¹⁰.

ולכן צריך להיות התשובה ב'ועשה טוב' גדולה יותר¹¹.

ותשובה זו הוא ענין הבקשה בתפלה "ברוך אתה ה'" – פירוש, שהבקשה של התשובה שעל העדר 'ועשה טוב', היינו שהוא להתקשר

⁹ ועל דרך זה אמרו רז"ל [בראשית רבה יט, א. ועוד] "לפי גדולתו היה מפלתו".

¹⁰ עיין מ"ש מזה בד"ה ראשי המטות [לקו"ת מטות פא, ב-ג]. ולכן הפגם של הנשמה העליונה מי שהוא תלמיד חכם מה שפוגם בועשה טוב גדול עונו יותר מן העון ממש של העם הארץ, וכן משמע בגמרא (יומא פרק יוהכ"פ, דפ"ו ע"א) "כגון אגא דמסגינא כו'", ע"ש.

¹¹ ואין סתירה לזה ממה שאמרו רז"ל [יומא פו, א] "עבר אדם על מ"ע ושכ לא זו משם עד שמוחלין לו", מה שאין כן בלא תעשה ד"תשובה תולה וים הכיפורים מכפר", דנמצא לכאורה שעל מצות עשה אין צריך תשובה כל כך כמו על ל"ת – דכבר נתבאר זה באגרת התשובה [ריש פ"א] דמה שאמרו רז"ל "לא זו משם עד שמוחלין לו", "היינו שמוחלין לו העונש, אבל מ"מ האור נעדר כו' ולכן אין ללמוד משם שום קולא למ"ע" כו' ע"ש. אבל כדי שיעשה תשובה שיתמלא גם האור שחסר בביטול מ"ע, על זה צריך לעשות תשובה עצומה – "מעמקים קראתיך" [תהילים קל, א] כו'.

¹² והיינו כי מצות עשה ומצות לא תעשה תלויים בשם הוי' – על כן להמשיך האור הנמשך ע"י המצות זהו ענין להדבק בשם הוי' ממש. ועל דרך מה שנתבאר באגרת התשובה שם פ"ח "ומאחר שרוח עברה ותטהרם אזי תוכל נפשו לשוב עד הוי' ב"ה ממש ולעלות מעלה מעלה למקורה ולדבקה בו ית' ביחוד נפלא כמו שהיתה מיוחדת בו ית' בתכלית היחוד בטרם שנפחה ברוח פיו ית' כו'", ע"ש. והיינו כמו שהיתה כלולה בשם הוי' ממש.

(והנה לפי מה שכתוב לעיל [הגהות הצ"צ אות ה], דגם פי' אלקינו היינו ענין הוי' אלקינו, כי חלק הוי' עמו. אם כן מהו ההפרש בין בחי' הא' לבחי' זו הב' שהוא להדבק בשם הוי' ממש? אך הענין, ע"פ מ"ש סד"ה וידבר אלקים כו' ושמי הוי' לא נודעתי להם [תו"א נו, ג-ד]. דהפי' בחי' שם הוי' קודם שבא לידי גילוי במדות כו' עד "יזכך היתה כוונת יעקב בתפלתו והיה הוי' לי לאלקים, פירוש הוי' לבדו הוא בעצמו יהיה לי בבחינת אלקים כו'". ועוד י"ל, ע"ד שיש ב' שילובים [ראה שער היחוד והאמונה פ"ז. ובכ"מ], 'שילוב הוי' באדנ"י ואזי שם אדנ"י גובר והוה הבחינה הא'. אמנם 'שילוב אדנ"י בהוי'" אזי שם הוי' גובר, והוה הבחי' הב' דכאן.

והנה ענין תשובה זו בועשה טוב שיהיה עושה המצוה "בשמחה וטוב לב" [ע"פ תבא כח, מז], ולא "מצות אנשים מלומדה" [ישעי' כט, ג].

ועיין מ"ש ע"פ אסרי לגפן [תו"א מו, א ואילך] בענין כנס בין לבושו כו', ומ"ש בד"ה לכן אמור לבני כו' [תו"א נו, ב].
¹³ (מלאכי ג ז).

¹⁴ פי' כמ"ש במקום אחר [ראה לקו"ת ראה כד, ד. לג, א. האזינו עא, ג] כפי' "כל ימיו בתשובה" [שבת קנג, א], דאין רצונו לומר על עבירות ח"ו, דאם כן מהו כל ימיו, אלא התשובה היא על הריחוק – כי אף

ידי המצות ההמשכה הוא בבחינת 'מקיף', אבל על ידי התורה נמשך הגילוי בבחינת 'פנימיות', וכמ"ש (תהילים מ, ט) "ותורתך בתוך מעי", "בקרנך קדוש" (הושע יא, ט) – ואמרו רז"ל (תענית יא, א) "כאלו קדוש שורה בתוך מעי"¹⁸.

דהנה, כמו שיש באדם אברים החיצונים ואברים הפנימים אשר החיות ממש תולה בהם, מה שאין כן באברים החיצונים, שאף על פי שיחתוך ידו יוכל לחיות רק שיהיה בעל מום, אבל באברים הפנימים אפילו על ידי נקב לבד שתינקב הריאה או קרום של מוח הוא טריפה ואינו יכול לחיות, לפי שעיקר הנשמה והחיות תולה בהם, כן למעלה המצות נקראות (בהר) "רמ"ח אברים דמלכא" שהם בחי' כלים ואברים החיצונים, אבל התורה שהיא חכמתו ית', היא כלי ואבר הפנימי ממש¹⁹.

של עולם מה שאינו בגדר עלמין כלל שהוא עצמות אור א"ס ממש, וכמשנ"ת באגה"ק בד"ה דוד זמירות קרית להו [קונטרס אחרון קס, א] ועיין מ"ש בד"ה ואהיה אצלו אמון [לקו"ת במדבר יח, ב-ג]. ולכן אמרו רז"ל (סנהדרין צ"ט ב') "כל העוסק בתורה משים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה". ופירוש בפמליא של מעלה מבואר במקום אחר [ראה לקו"ת מטות פה, ד ואילך] דהיינו שמחבר בחי' סובב וממלא כו', לפי שהיא המשכת בחי' עליונה יותר מסובב כל עלמין וממלא כל עלמין כו'. ועיין מה שכתוב סוף ד"ה ביום השמיני עצרת [לקו"ת שמע"צ פד, ב] בענין גדול תלמוד שמביא לידי מעשה. וגם "ויגם" קאי על המבואר מיד לאחרי הגה"ה זו בגוף המאמר].

¹⁸ וזהו גם כן ענין מאמר רז"ל מדרש איכה בתחלתו "יותר הקב"ה על עבודת כוכבים ועל גילוי עריות ושפיתת דמים, ולא יותר על מאסה של תורה".

¹⁹ שאור אין סוף אינו מלוכב אלא בחכמה דוקא [ראה תניא פל"ה בהגה"ה], ועל כן "לא יותר" [ראה לעיל בהגהות הצ"צ אות יח] כו'. וזהו מה שכתוב במתן תורה (שמות כ, ב) "אנכי הוי' אלקיך" – פירוש, הוי' אלקיך היינו סובב כל עלמין וממלא כל עלמין, אבל

ולדבק בעצמות אור אין סוף ב"ה, שהוא למעלה מעלה מבחינת 'ממלא כל עלמין' ו'סובב כל עלמין', שאינו בגדר עלמין כלל כו', וכמאמר (בברכות ק"ש) "המתנשא מימות עולם"¹⁵.

וזהו ענין תשובה עצומה זו, שירצה לשוב וליכלל בעצמות אור אין סוף ב"ה ממש. וזהו שובו אלי – אלי ממש¹⁶.

והנה תשובה זו היא אל בחינת התורה¹⁷, שעל

שהוא עושה טוב ומקיים המצות, עם כל זה יכול להיות עדיין בבחי' יש ודבר, וגם אפילו אהבה עדיין הוא בבחינת "יש מי שאוהב" [ראה תניא פל"ה]. ועיקר התשובה הוא כמו שכתוב [קהלת ב, ז] "והרוח תשוב אל האלקים כו'", דהיינו שירצה לשוב למקורו ושרשו בחי' "ישראל עלה במחשבה" [בראשית רבה א, ד].

¹⁵ ועל דרך זה נאמר בקריעת ים סוף (שמות טו, טז) "עד יעבור עמך הוי'", פירוש למעלה משם הוי', כי שם הוי' – יו"ד חכמה כו' [ראה בארוכה אגה"ת פ"ד. ובכ"מ], ונקרא סובב כל עלמין [ראה בארוכה דרך מצותיך ריש מצות אחדות ה'. ובכ"מ], ובקריעת ים סוף היה הגילוי מלמעלה מעלה מבחי' סובב כל עלמין, שעל ידי זה "הפך ים ליבשה" [תהילים סו, ו], שעלמא דאתכסיא בא באתגליא ממש כו' [ראה בארוכה לקו"ת צו יד, ב-ג. ובכ"מ], ועל דרך מ"ש בוח"ג פ' שלח (דקנ"ח ב') על פסוק [במדבר יג, ב] "היש ה' בקרבנו אם אין" – שבחי' אין הוא עתיקא קדישא שלמעלה משם הוי' כו'. והנה שרש נשמות ישראל הוא מבחינה זו, כמאמר רז"ל [אבות ג, א] "דע מאין באת" כו', "אין מזל לישראל" [שבת קנו, א. וש"נ] כו', "ותחלים מן לבנון" [שה"ש ד, ט], "אתי מלבנון כלה" [שם ד, ח].

¹⁶ ועיין בעץ חיים שער מ"א פ"ג, דבחינת יחידה שבנפש בו מתלבש הניצוץ אלקי ממש וזה דוגמת הכתר שנקרא יחידה, ובו מלוכב בחינה תחתונה שבמאציל כו', ע"ש. ואם כן תשובה זו היינו שישוב ויוכלל בבחינת שרשו שהוא הכתר, אריך אנפין ועתיק יומין, וזהו תשובה הג' דבחי' נשמה, שישוב ויוכלל בשרשו בחי' חיה יחידה כו'.

¹⁷ שהתורה נקרא [שמואל-א כד, יד, ע"ש ברש"י] "משל הקדמוני", שהיא משל ולכוש לבחינת קדמונו

לקומי תורה – ד"ה מה טוב

מרצון העליון כו'.

והתשובה הב' הוא של בחי' רוח' ובחינת 'יצירה'.

והתשובה הג' היא של בחינת 'נשמה', ולכן צריך לשוב יותר מעומק הלב כי נפילתו גדולה משניהם. וכמו שאמר הרב המגיד נ"ע, שהמחשבות זרות של צדיקים גמורים פוגמים יותר מעונות חמורות של העמי הארץ²⁰.

זהו ענין ג' אותיות 'בכר', שהם 'יחידות', 'עשירות', 'מאות': כי ב'בריאה' שהוא 'נשמה', הספירות כלולים כל אחד מיו"ד ויו"ד מיו"ד על כן הם בבחינת 'מאות'. וביצירה' אינן כלולים רק מיו"ד. וביצירה' הם רק בבחינת נקודה לבד²¹.

זהו "קדש לי כל בכר" (שמות יג, יב) – שיוגבהו השלשה עולמות 'בריאה' 'יצירה' 'עשיה', שהם 'נפש' 'רוח' 'נשמה', על ידי השלשה בחינות תשובה הנ"ל, ויתבררו משכירתן ויתעלו לעולם האצילות. וזהו "לי"²².

זהו "יפה שעה אחת בתשובה" – שיש "יתרון לאור מן החושך" שנתברר שעל ידי זה נוסף אור כו'²³.

²⁰ זהו "סביביו נשערה מאד כו'" (בתילים סי' נ' [ג]), ואמרו רז"ל "מלמד שהקב"ה מדקדק עם סביביו כחוט השערה" (פרק בתרא דיבמות קכ"א ב').

ועיין טעם על זה בפרסם שער כ"ט שער הטעמים פ"ג סוף ד"ה פסק ובתקוני זהר ריש תקון י"ט (דל"ז ע"א).

²¹ וכמ"ש בעץ חיים שער מ"ז פ"ה, שבעשיה הוא בחינת נקודה לבד. וגם בשער הפרצופים שער כ"ט בסופו כתב ענין נקודה ספירה פרצוף כי הספירות דעשיה הם קטנות בתכלית ונק' נקודה בערך הספירה כו' ע"ש. וג' אותיות אלו מרומזים גם כן בענין הברכות – ברוך, היינו על ג' ההמשכות דאתה הוי' אלקינו כנ"ל, ונרמזו בתיבת ברך בכורתי ברכתי כו'.

²² ועיין מ"ש על פסוק וארשתוך לי [לקו"ת במדבר ח, ד, ט, ג-ד].

²³ (ועל ג' תשובות אלו דנפש רוח נשמה, י"ל שאמר] שמות רבה סוף פרשה נב. שיר השירים רבה סוף

ה. והנה כל הג' תשובות הנ"ל נק' 'בכר' – כי ג' אותיות 'בכר' הן 'יחידות', 'עשירות', 'מאות'. הבי"ת יחידות, הכ"ף עשירות, הרי"ש מאות.

והוא כי הנה ג' תשובות הנ"ל הם נגד ג' בחינות: נשמות ד'עשיה', 'יצירה', 'בריאה', והן בכלל ג' בחינות 'נפש', 'רוח', 'נשמה', שצריך לבררם ולתקנם ולהעלותם למעלה ע"י ג' תשובות הנ"ל.

ופירוש: כי התשובה הא' של 'סור מרע' היא של בחינת 'נפש' ובחינת 'עשיה', והיא קרובה יותר לחטא גמור מפני שעולם העשיה הוא קרוב למדור הקליפות וחיצונים שהוא היצר הרע, לכך הנפש דעשיה יכולה לעשות עבירה גמורה, וכמ"ש (ויקרא ד, ב) 'נפש כי תחטא'. והתשובה שלו הוא לעקור רצונו מן הרע, וע"י עקירת רצונו מעורר לעילא שלא יומשך חיות לחיצונים

"אנכי מי שאנכי" הוא עצמות אור א"ס שלמעלה גם מסובב כל עלמין, והוא המתגלה ונמשך להיות הוי' אלקיך ממש, שבחי' שם הוי' זה נמשך מבחינת אנכי ממש, וכמ"ש [תהילים קל, א] "ממעמקים קראתיך הוי'", ממעמקים היינו מעצמות אור אין סוף ממש שמשם נמשך להיות הוי' אלקיך ממש על ידי עסק התורה שהיא גם כן מבחי' עומק כמ"ש [תהילים צב, ו] "מאד עמקו מחשבותיך". וכמ"ש ברכות סדר ויקרא סוף פרש ג': "אשרי אדם שיש בו דברי תורה ושמורים בידו כו' עליו הכתוב אומר 'מים עמוקים עצה בלב איש' (משלי כ' [ה]) ואומר 'מעמקים קראתיך' ואומר [תהילים קב, א] 'תפלה לעני'" עכ"ל.

היינו ע"י התשובה תחלה, שיהי' עוסק בתורה לשמה וכמ"ש במקום אחר [ראה לקו"ת שה"ש כ, ג אילך] בענין "הראני את מראיך השמיעני את קולך" [שה"ש ב, יד] כו'. וענין "על שלא ברכו בתורה תחלה" [נדרים פא, א. ע"ש ברוך] בשם רבינו יונה. וענין "על תפלתי שתהא סמוכה למטתי" [ברכות ה, ב] – כדי שיהיה עסק התורה אחר הרעותא דליבא בתפלה כו' [ראה לקו"ת שה"ש שם].

זהו ברוך אתה הוי' אלקינו, פ"י אתה היינו מהותו ועצמותו ית' שלמעלה מבחי' שם הוי', יומשך להיות הוי' אלקינו ממש:

ד' מדריגות בתשובה

וענין עקירת הרצון, היינו מה שכתוב (בראשית כו, לה) "בא אחיך במרמה", פ"י שלא יהיה האחוה והדביקות בעניני עוה"ז אכילה ושתייה בהתקשרות אמיתית כ"א במרמה²⁸, שיהיה זה ירידה אצלו, אלא שמכוין רק בכדי לברר בירורים והיינו שאוכל בכדי שיתפלל בכח האכילה כו'²⁹:

ו. זהו "מה טובו אוהליך יעקב". פירוש, הב' תשובות של 'סור מרע' יועשה טוב', הם בחינת יעקב – "יו"ד עקב", כי הם בחי' מעשה להיות 'סור מרע' יועשה טוב', שעל ידי זה ממשיך היו"ד בבחי' 'עקב'³⁰. זהו "ויעקבני זה פעמים", היינו ב' תשובות הנ"ל.

ונק' 'אוהליך' – אהל הוא בחינת 'מקיף' כי על ידי המצות נמשכים מקיפים. אבל עדיין אין מתלבש בתוכו בבחינת פנימיות ממש³¹.

צל של, עד שעל ידי זה שהאדם מסלק רצונו מהרע מעורר כן למעלה ממש.

ובמה שמישים רצונו וחפצו ביעשה טוב' גורם למעלה גילוי פנימית רצון העליון בעשר ספירות דקדושה כו'.

²⁸ על דרך מאמר רז"ל [גדרים כ, ב] "כאילו כפאו כו'".

²⁹ (וכמ"ש בש"ע א"ח סי' רל"א).

³⁰ וגם יעקב בכל מקום היינו ז' תחתונות, וישראל, לי ראש" [ראה פע"ח שער הלולב שכ"ט, פ"א], הוא בחינת מוחין – ג' ראשונות, וכמ"ש בלק"ת [להאריז"ל] סוף פרשת ויצא "והנה בכל מקום, הו' תחתונות נקראות בשם יעקב כו'", וז' תחתונות הוא בחי' 'רוח' ונפש', וג' ראשונות הוא נשמה'. ועל כן, ב' תשובות הראשונות דנפש' ורוח' הם בחינת 'יעקב'.

³¹ שלהיות ההמשכה בפנימיות ממש הוא על ידי התורה, וכנודע [ראה לעיל בלקו"ת פרשתנו סח, ב. ובכ"מ] מענין "קדשנו במצותיך ותן חלקנו בתורתך" [נוסח תפילת שמו"ע דשבת] – שעל ידי המצות נעשה בחינת 'קדושיך', שהוא רק המשכת אור מקיף מבחינת 'סוכב כל עלמין', וכמו טבעת קדושיך כו', ועל ידי התורה הוא ההמשכה בבחינת פנימית – "ביום

וכל זה היינו על ידי שלוקח הבכורה ממנו, כי עשו היה בכור²⁴, וצריך ליקח ממנו בכורתו ע"י התשובות הנ"ל. פירוש: בעקירת הרצון מתאוות עולם הזה הן ב'סור מרע'. זהו קדש לי – "קדש את עצמך במותר לך" (יבמות כ, א). והן ברצונו וחפצו ביעשה טוב' ובעסק התורה. שעל ידי זה העקירת הרצון נוטל ממנו בכורתו ממש. כי הנה היצר הרע והקליפות הם מקבלים גם כן חיות מרצון העליון שאם לא כן לא היה להם חיות²⁵. וכאשר האדם הוא מסלק רצונו מתאוות עולם הזה שאינו רוצה בהם כלל מעורר כמו כן למעלה שיסתלק מהם רצון ה' מלהשפיע להם²⁶. והכח הזה היינו לפי ש"ישראל עלו במחשבה"²⁷.

פרשה ג. ועוד] "לא זו מחבבה עד שקראה כתי. עד שקראה אחותי. עד שקראה אמי".

וענין "יתרון האור מן החשך", היינו שע"י שמהפכין חשוכא לנהורא ממשיכים תוספת אור באצילות מבחינת "ישת חשך סתרו" [תהלים יח, יב], ומבחינת "קדש לי כל בכר" נמשך מלמעלה בחינת "רכב אלקים רבותיים כו" [תהלים סח, יח], "סולו לרוכב בערבות" [שם, ה], עיין בזח"ב תרומה (קס"ה ב') ובהרמ"ז שם. והוא גם כן המשכה מבחינת נפש רוח נשמה שלמעלה מאצילות עיין בעץ חיים שער אריך אנפין פ"ד. זהו ענין "אם ישים אליו לבו רוחו ונשמתו אליו יאסוף" [איוב לד, יד]. ועיין בזח"ג פינחס (דף רמ"ז ע"א, ודף רכ"ז ע"ב) בענין נהר כבר).

²⁴ וכמ"ש בדי"ה ראה ריח בני [תוי"א כ, ד], ובד"ה בשלח פרעה [תוי"א ס, ב], והו ענין שיצא ראשון כו' ע"ש היטב.

²⁵ ואזרכה הם מגביהים את עצמם לינק למעלה מההשתלשלות מבחינת 'ורב חסד' אשר שם נאמר 'ואם צדקת כו' ורבו פשעיך כו'" [איוב לה, ז]. זהו "אם תגביה כנשר" [עובדי' א, ד], כמ"ש במקום אחר בד"ה ויאבק איש [תוי"א כו, ב].

²⁶ אור וחיות מבחינת 'ורב חסד' כו', כי אם בבחינת צמצום כדי חיותן כו'.

²⁷ ולכן, אפילו כשבחינת 'ואני בתוך הגולה' [יחזקאל א, א] – הוא על 'נהר כבר' [שם], בחינת 'מחשבה הקדומה'. זהו ה' עלך" [תהלים קכא, ה], כצל שהוא פונה אחר האדם, כך הוא ית' כביכול

לקומי תורה – ד"ה מה טובו

זהו "ולא יקרא עוד כו'" "כי שרית עם אלקים" (בראשית לב, כט), פירוש, שהוא משתרר על שם אלקים³⁴, והיינו, כי שם אלקים הוא בחינת מגן לשם הוי', ועיי' העסק בתורה גורם שלא יהי' חלל ומסך מבדיל, כי "כל העוסק בתורה הקב"ה קורא ושונה כנגדו כו'" (פרד"א ריש פי"ח), ועל כן הוא בבחינת "כי שרית" כו'.

אך עיקר פירוש ההפרש בין 'אוהליך' ל'משכנותיך', הוא על פי מ"ש (שמות כו, ז) "ועשית יריעות עזים לאהל על המשכן". אשר המשכן הוא "עשר יריעות שש משזר תכלת וארגמן כו'" (שם, א), שש הוא ענין ששה מדות שמהם נמשך כשר ופסול כו'. וזהו ג"כ ענין הגווינין³⁵. וזהו ענין התורה³⁶. וזהו ענין "משכנותיך ישראל".

אך ענין יריעות עזים שהם הנקראות 'אהל'³⁷, על ידי הברורים ב'סור מרע' 'ועשה טוב' מברר מבחינת שערות העזים³⁸. והיינו גם כן שמהם נעשה הגנה להיות לאהל ומגין על המשכן שהוא בחינת תורה להגן עליו מן החיצונים ולדחותן³⁹.

³⁴ על דרך 'ותגור אומר ויקם כו'" [איוב כב, כח], כנזכר הענין בוח"ג בהר [דק"י ע"ב].

³⁵ וכמ"ש מזה בוח"ב (תרומה קל"ט א').

³⁶ ותולעת שני שאין כחו אלא בפיו כו'.

³⁷ הענין, כי הם מהברורים שמתבררים מ'קליפת נוגה' על ידי 'סור מרע' 'ועשה טוב' שהם השני תשובות הראשונות.

כי הנה כתיב [בראשית כז, יא] ו"עשו אחי איש שעיר", שמבחינת שערות העזים יונקים החיצונים. אבל ביעקב כתיב [שם] "ואנכי איש חלק" - "חלק הוי' עמו" [דברים לב, ט], כנ"ל. אמנם "אמנם" קאי על המבואר בהמשך בגוף המאמר].

³⁸ כמ"ש [בראשית כז, טז] "ואת עורות גדיי העזים הלבישה על ידיו כו'".

³⁹ וכמ"ש בגמרא פי"ב דיבמות [דף ק"ו ע"א] "רבה דעסיק בתורה חי מ' שנין, אביי דעסיק בתורה ובגמילות חסידים חי שתין שנין". ועד"ז גם כן הבעלי

ופירוש 'מה' טובו, היינו כשהוא בבחינת מ"ה' ו'ביטול' ואינו נראה ל'יש', וכמ"ש (מיכה ו, ח) "והצנע לכת עם אלקיך", אזי הם 'טובו', כדכתיב (בראשית א, ד) "כי טוב" - אמרו רז"ל (הגיגה יב, א) "כי טוב לגנוז", היינו בחינת 'הצנע לכת' כו'³².

"משכנותיך ישראל" - פירוש: שבבחינת ישראל הוא שוכן בבחינת 'פנימית' ממש ולא בבחינת 'אהל' ו'מקיף' לבד, והיינו ע"י עסק התורה³³.

חתונתו זו מתן תורה" [תענית כו, ב], המשכת טפת חכמה עילאה כו'.

והנה על ידי 'סור מרע', נמשך שהי' בחינת 'אלקינו', ועל ידי 'ועשה טוב' בחינת גילוי שם הוי'. אכן גילוי זה בבחינת מקיף ואוהל.

וזהו ויעקב איש תם יושב אוהלים היינו ב' אוהלים הנ"ל דהמשכת דהוי' אלקינו כו'.

³² (וכמ"ש במקום אחר [ראה לקו"ת להאר"ז] פ' בראשית. לקו"ת נצבים מח, ד] שהחסידים המכוסים הוא בחינת 'עץ החיים' ומהזוהר ולמטה ששם התגלות נקרא עץ הדעת כו', ועיין מ"ש בביאור דאלה מסעי [לקו"ת מסעי ז, א ואילך] בענין מ"ב מסעות כו'), ועיין מ"ש בד"ה יבל הוא [ז, ד] בענין אבי כל יושב אוהל כו'.

³³ וכמאמר רז"ל [ברכות ח, א] "משחרב בית המקדש אין להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה".

נמצא, שהתורה היא בחינת השראה 'פנימית' כמו 'ושכנתי בתוכם' [שמות כה, ח]. וזהו ענין 'ישראל' - לי ראש', שבראש הוא גילוי המוחין. וכללות חיות הנפש בבחינת 'פנימית'. מה שבשאר האברים הוא רק בבחינת 'מקיף' כמו המחשבה שהיא מאיר גם ברגל, שתיכף כשעולה ברצונו ומחשבתו לנענע רגלו תתנענע הרגל ואין צריך שהות כלל. אין זה אלא מפני שהמחשבה מאירה גם ברגל אבל אף על פי כן הארה זו היא רק בבחינת 'מקיף' שאין הרגל משיג מהות המחשבה. אבל בראש ובמוח מאיר המחשבה בבחינת גילוי בפנימית כו'. ועל דרך זה נקרא 'יעקב' - יו"ד עקב', שעל ידי המעשה מאיר אור הסובב כל עלמין בבחינת 'מקיף'. אבל 'ישראל' - לי ראש' על ידי עסק התורה מאיר ומתגלה אור הסובב כל עלמין בבחינת פנימיות ממש כו'.

מבתי כנסיות ומבתי מדרשות". והיינו ע"ד יתרון בחי' 'משכנותיך ד ישראל' על בחינת 'אוהליך דיעקב'. וכמ"ש [תהילים קמז, יט] "מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל", והוא כענין עדות ותורה.

ועיין מענין מגיד דבריו כו' ברבות סדר בא (פרשה ט"ו [סעיף כה] ופרשה י"ט [סעיף ו] משפטים (פרשה ל [סעיף ט]). גם יש לומר על דרך שנתבאר בד"ה הבאים ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל [שמות נג, ד] שבחי' הצמיחה שלעתיד זהו בחינת ישראל וכך התגלות פנימיות התורה שהיא פנימית ועצמות חכמה עילאה יהיה לעתיד):

ונחזור לענין שלשה בחינות תשובה, דלכאורה הרי לא מציינו בספרים רק שני בחינות תשובה היינו 'תשובה תתאה' ו'תשובה עילאה'. כי תשובה היינו 'תשוב ה' [ראה זהר רע"א מהימנא קכב, א], ויש ה' תתאה ה' עילאה והן ב' תשובות הנ"ל. וכמ"ש בראשית חכמה שער התשובה פ"ב.

אך הענין הוא ע"פ מאמר הזח"ב משפטים (דק"ו סוף ע"ב) שהובא בראשית חכמה שם וז"ל "וכיון דאחיד באילנא דחיי כדין אקרי בעל תשובה, דהא כנסת ישראל תשובה אוף הכי אקרי, ואיהו בעל תשובה אקרי. וקדמאי אמרו בעל תשובה ממש. ועל דא [אמרן] אפילו צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד במקום שבעלי תשובה עומדים" עכ"ל, ופי' במקדש מלך שם בענין "כדין אקרי בעל תשובה", "פירוש כיון שהוא אחו בזעיר לכך נקרא בחינת בעל", היינו משפיע לבחי' ה' תתאה. וזהו שאמר "דהא כנסיי", שהיא המלכות, "תשובה אוף הכי אקרי", ורצונו לומר שנקרא ג"כ תשובה כמו הבניה שהיא ה' עילאה והיא ה' תתאה. ומאחר שהבעל תשובה אוחו בעה"ח שהוא ז"א, על כן נקרא 'בעל תשובה', ר"ל שהוא גורם המשכה עלינוה בבחינת מלכות, והיינו המשכה מ'סוכב כל עלמין' ב'ממלא כל עלמין' על ידי 'ועשה טוב'. ולכן נק' 'בעל' ממש – משפיע לתשובה זו כו'. הרי מובן איך בבחינת 'תשובה תתאה', שהוא ענין 'תשוב ה' תתאה', יש שני מדריגות, והיינו התשובה ד'סור מרע' והתשובה ד'ועשה טוב'. שעל ידי 'סור מרע' גורם שתשוב ה' תתאה לגבי ו', דהיינו שעל ידי העונות גורם התלבשות ה' תתאה כנוגה כמו שנתבאר לעיל [הגהת הצ"צ אות ה] בענין "ובפשעכם שולחה אמכם" כו'. אמנם על ידי סור מרע ניתקן בחינה זו, וכמ"ש בראשית חכמה שם, ויובן על פי מ"ש לקמן בענין הוי' צלך

עסקים מגינים על התלמידי חכמים [ראה חולין צב, א] כו' שמתפרנסים על ידן כו'.

ועיין מ"ש במקום אחר [ראה לקו"ת שה"ש לו, ג ואילך] בפי' "שערך כעדר העזים שגלשו" [שיר השירים ד, א] כו'. ועיין מענין "ועשית יריעות עזים לאהל על המשכן" בוח"ב תרומה (דק"ס ע"א) פקודי (דרל"ג ב').

(ועוד י"ל בענין 'אוהליך', ע"פ מ"ש ברבות סדר נשא פרשה י"ב קרוב לסופה [סעיף יד] "מה טובו אוהליך יעקב – זה אוהל מועד שבמדבר ושבשילה ובנוב וגבעון". משמע, אבל משכנותיך ישראל היינו בית המקדש שבירושלים. והענין, כי האהל מועד נקרא 'דירת עראי' של הקב"ה אבל המקדש שבירושלים היה 'דירת קבע' [ראה אור תורה להרב המגיד, ס' קמה], וכמ"ש מזה בד"ה ויגש אליו יהודה [תו"א מג, ד]. ועיין זח"ב תרומה (קס"ד ב') פקודי (דרמ"א א.). ובעץ חיים שער מיעוט הירח פ"ב. וכך הוא בחינת יעקב ובחינת ישראל – כי בעלי עסקים נקראים יעקב, וכשהם קובעים עתים לתורה נקראים 'דירת עראי'. אבל תלמידי חכמים שעוסקים תמיד בתורה בקביעות נקראים תורתם 'דירת קבע'.

והו' ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל" [תהילים עח, ה], שבחינת התורה עצמה שהיא 'חכמה עילאה' הנקרא [ראה זח"ב ר, א] "היכלא עילאה דקוב"ה" שאור א"ס ב"ה שורה שם בתמידות, הוא מתגלה בבחינת 'ישראל', אבל בחינת 'עדות' אינו רק הארה מבחינת חכמה עילאה, כענין "נובלות חכמה" [בראשית רבה יז, ה] הוא נמשך בבחינת 'יעקב', ולכן נק' 'דירת עראי'. ועיין מ"ש סוף ד"ה רני ושמחי [תו"א לו, ד] מענין עדות ותורה, וסוף ד"ה תורה צוה [לקו"ת ברכה צד, ד ואילך]. ועיין מ"ש סוף ד"ה חאת המצוה [לקו"ת ואתחנן י, א] שהתורה נק' גם כן בית, כמו שאמרנו [ברכות סד, א. וש"נ] "אל תקרא בניך אלא בותיך", ואיתא בעץ חיים שער מ"א פ"ג ש"ל דאהלים הוא הממוצע בין לבוש לבית ע"ש, ועל דרך זה כשקובעים רק עתים לתורה נקרא 'אוהלי' שהוא ממוצע בין בחי' מקיף דלבוש לבחי' מקיף עליון דבית, אבל כשעוסק בתורה בקביעות נקרא 'בותיך'.

והו' 'אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב" (בתלים ס"ו פ"ז [פז, ב]) ואמרנו רז"ל (פ"ב דברכות דף ח' ע"א) "אוהב ה' שערים המצוינים בהלכה יותר

כו. אך כדי שיומשך בה המשכת תוספת אור מאין סוף ב"ה ממש מבחינת 'סובב כל עלמין', זהו ע"י ועשה טוב שע"י ממשיך מלמעלה למטה. וע"ז מורה הוי"ו דשם הוי"ו שנק' עץ החיים ואזי נק' 'בעל תשובה' לפי שגורם יחוד בחי' ו"ה שהוא יחוד סובב וממלא.

והתשובה הג' זהו ענין 'תשובה' ה' עילאה' והוא למעלה מבחי' 'סובב כל עלמין'. כי הבינה נקראת 'לפני הוי"ו' שהיא למעלה מבחי' ז"א הנק' הוי"ו – 'סובב כל עלמין' כו. וגם כי 'התגלות עתיק הוא בביתה' [ראה זח"ג קעח, ב].

והנה נודע מהאר"ז [ראה פע"ח שער הק"ש פרק יב] דיחוד ו"ה הוא על ידי תורה ומצות, אכן יחוד ו"ה זהו דוקא על ידי 'מסירות נפש', ולכן תשובה זו הוא למעלה מבחינת ועשה טוב כו. ואף על פי כן, מבואר כאן שתשובה זו הוא ע"י התורה, כי 'התורה מחכמה ובינה נפקת' [זח"ב פה, א], דהיינו שהיא 'מוחין דאבא' כו'.

ולפי האמת יש בתשובה עילאה זו גם כן ב' בחינות שבתשובה תתאה. היינו הא' 'תשובה' ה' עילאה' לגבי יו"ד, הב' כשנקרא 'בעל תשובה', והיינו מה שאמרו [בזהר משפטים שם] 'וקדמאי אמרו בעל תשובה ממש', ופירש במקדש מלך שהוא עולה לאבא' ונקרא משפיע לבחי' הבינה. והו' כמ"ש במקום אחר [ראה לקו"ת ברכה צג, ד] בפירות 'תשובה' – תשובה" במילוי יו"ד, שהוא ענין "מעמקים קראתיך" – ב' עומקים כו', היינו "בינה לבא" [תיקוני זהר בהקדמה (קמב, א)] הוא בחי' פנימיות הלב ובחי' חכמה המאירה בפנימיות הלב והיא תעלמות לבו.

גם י"ל שב' עומקים אלו היינו בינה היא אהבה רכה למסירות נפש באחד, וחכמה עילאה היא יראה עילאה כו'.

ואף על פי כן אמר כאן רק שלשה מדרגות בתשובה, כי 'אבא' ואימא' הן 'תרין ריעין דלא מתפרשין' [ראה זח"ג ד, א], על כן הם שניהם מדרגה אחת בכלל. והנה מבואר למעלה דג' תשובות אלו נרמזים בג' אותיות 'בכר', ובחי' זו הרביעית נרמז בכללות תיבת בכר שרומז בחכמה עילאה שנקרא בכר ראשית הגילוי וכמ"ש בוח"א בראשית (ד"ג ע"ב) "קדש לי

כל בכר דא יו"ד דאיהו קדש בוכרא דכל קודשין עילאין", ובפ' ואתחנן (דרס"ב א').

וענין ב' בחינות אלו למעלה, היינו כי 'תשובה' עילאה' לגבי יו"ד זהו 'מלמטה למעלה', ואח"כ כשנקרא 'בעל תשובה', היינו כשנמשך 'מלמעלה למטה' מבחינת עתיקא קדישא לאבא ומאבא לאימא. ועד"ז נתבאר בוח"ג ויקרא (דט"ז ע"א) על פסוק (מכה ז, יט) "ישוב ירחמנו" – "מאן ישוב, ישוב עתיקא קדישא לאתגלייא כו' בז"א", והוא ענין ההמשכה מלמעלה למטה. ועיין מ"ש סוף ד"ה כי תשמע [לקו"ת ראה כג, ד] בענין לעשות הישר בעיני ה'. והו' ענין "פטר כל רחם" וכדפי' בוח"א בראשית (ד"ג סע"ב) "פטר כל רחם, בההיא שביל דקין דנחת מן יו"ד דאיהו אפתח רחמא למעבד פירין כו". והו' יתבאר ממש בד"ה לך לך [תו"א ג, א] שלהיות הגילוי למטה מבחי' 'חכמה עילאה' בא לזה כח מ'עתיקא קדישא' מקוצי של יו"ד לקוין התחתון, וממנו לה' עילאה כו' להיות אתפריעו כל נהורין כו'. גם ע"ד "ואני אפתח לך תרעין עילאין כו'" [ראה זח"ג צה, א] ויכפתחו של אולם כו'" [ראה שה"ש רבה ה, ב], 'אתערותא דלעילא' שלמעלה מאתערותא דלתתא, בחי' "את ברכתי כו'" ויקרא כה, כא] שהיא בחי' "מטל השמים" [בראשית כו, כח], שהטל הוא 'אתערותא דלעילא' מבחינה שאין 'אתערותא דלתתא' מגעת שם. ועיין מ"ש במ"א בענין פותח את ידיך בד"ה כי ההרים ימוש [לקו"ת תצא מ, ג] ובד"ה יחינו ביומים [לקו"ת ר"ה סד, א], ומ"ש בענין פי' מפתחות הפנימיות בד"ה כי תשמע הני"ל. והיינו ע"י שבתחלה קדש לי כל בכר, כענין 'פתחי לי כו'" [ראה שה"ש רבה שם], 'אתערותא דלתתא' המעורר אתערותא דלעילא' כו' באדם ובבהמה, בחינת 'זרע אדם' ו'זרע בהמה' כמ"ש בד"ה ואלה המשפטים [תו"א עד, ד ואילך], גם כמ"ש [דברים כא, טו] "והיה הבן הבכור לשניאה". (ועיין מענין 'קדש לי כל בכר' ברבות סוף פרשת בא, ובשה"ש ס"פ מה יפ"ו עומקין. ובקהלת בפסוק מה יתרון העושה. ועמ"ש מענין לידה בד"ה וזארא אל אברהם [תו"א נה, א ואילך] ומשם יובן ג"כ ענין פטר כל [רחם]:

הוספה 1 – סיכום ענין הד' דרגות

שם הוי'	ספירות	(קדש לי כל) בכ"ר	אבי"ע	נרנ"ח	ממלא/סובב	בא"ה אלקינו	תשו"ע/תשו"ת	
ה' תתאה	מלכות	ב' (יחידות)	עשי'	נפש	אור הממלא	אלקיננו	תשו"ת שבתשו"ת	"סור מרע"
ו'	יסוד	כ' (עשירות)	יצירה	רוח	אור הסובב	הוי'	תשו"ע שבתשו"ת (בעל תשובה דתשו"ת)	"ועשה טוב"
ה' עליאה	בינה	ר' (מאות)	בריאה	נשמה	אוא"ס המחבר אור הסובב ואור הממלא	אתה	תשו"ת שבתשו"ע	"בקש שלום" – תורה
י'	חכמה	כללות תיבת "בכ"ר"	אצי'	יחידה	עצמות אוא"ס ממש		תשו"ע שבתשו"ע (בעל תשובה דתשו"ע)	"ורדפהו" – עומק מס"נ (קדש עצמך במותר לך, פנימיות התורה)

הוספה 2 – ד' כוסות (לקו"ש חי"א פר' וירא)

בתושב"כ – 1) והוצאתי. 2) והצלתי. 3) וגאלתי. 4) ולקחתי.

בשו"ע אדה"ז – 1) והוצאתי. 2) וגאלתי. 3) ולקחתי. 2) והצלתי.

הד' דרגות בתשובה (ראה אוה"ת וארא עמ' רלז):

והוצאתי – סור מרע.

והצלתי – ועשה טוב.

וגאלתי – נגלה דתורה.

ולקחתי – פנימיות התורה.

אגרת התשובה ב

בחכמה (יר"ד), ולפ"ז אינו מובן: מהו טעם החילוק, שאצל הרמז על תשובה תתאה נקט אדה"ז לשון המרמזות על שתי הבחינות — תשובה תתאה גופא (מלכות) ובעל תשובה תתאה (יסוד ז"א), ואילו בהרמז על תשובה עילאה אומר, „בהרחבת הביאור, המרמז רק על תשובה עילאה (בינה) גופא, ולא על הבחינה ד, בעל תשובה עילאה“ (חכמה)?

גם צריך להבין:

התיבות „לבאר היטב בהרחבת ה-

6 בפשטות י"ל, ע"פ המבואר בלקו"ת שם „ואעפ"כ אמר כאן רק שלשה מדריגות בתשובה כי א"י"א הן תרין רעין דלא מתפרשין ע"כ הם שניהם מדרגה אחת בכלל“.

ויש להוסיף שב„בהרחבת הביאור“ מרומזות גם בחי' חכמה. כי „הבאר השלישי שחפר יצחק שקר-או רחובות“ (המרומז ב„בהרחבת הביאור“ (לקוטי לוי"צ לתניא שם)), עם היותו (בעיקר) בחי' בינה, שייך הוא גם לחכמה (ראה תורת לוי"צ ריש ע' כג. ע' כח. וראה גם שם ע' כא בפירושו הכתוב „כי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ“ שנאמר (תולדות כו, כד) גבי באר זה: „ופרינו דוקא שיוצא ממנו טיפת זרע“ — והרי טיפת הזרע שייכת לחכמה, אות י' שהיא כדמות טיפה (לקוטי לוי"צ לתניא שם — בהערה שלפניו)).

ועפ"ז יומתק גם מ"ש באגה"ת כאן „בהרחבת הביאור“ — ולא „בהרחבה“ — ש"ל, דהוספת תיבת „הביאור“ היא בכדי לרמז (גם) על חכמה.

ולהעיר גם מזה ש„הביאור“ (הרומז) (גם) לחכמה [מה] הוא משרש „באר“ המורה על מלכות (כנ"ל בפנים מהערת אאמו"ר) — והרי מלכות וחכמה שייכות זל"י, כדלקמן סעיף יג ובהערות שם.

א. באגרת התשובה ריש פרק ד' כתב אדה"ז: „ואולם כל הנ"ל [היינו הפרטים בנוגע לתעניות של תשובה, המבוארים באגה"ת פרק ב-ג] הוא לגמר הכפרה כו' אחר התשובה כו' אמנם התחלת מצות התשובה ועיקרה כו' [שזהו ענין התשובה גופא] ההכרח לבארי היטב בהרחבת הביאור, בהקדם מ"ש בווה"ק: בביאור מלת תשובה ע"ד הסוד. תשוב ה'. ה' תתאה תשובה תתאה. ה' עילאה תשובה עילאה“.

ובהערות אאמו"ר כאן מבאר, שב' הלשוניות „לבאר היטב“ ו„בהרחבת הביאור“ הם „לנגד הב' בחי' תשובה שנקט אח"כ תשוב ה' תתאה, תשוב ה' עילאה: „ה' תתאה הוא מלכות, ובה הוא באר היטב, באר מלכות, היטב יסוד ז"א . . . והוא תשובה תתאה, [באר] ה' תתאה דמלכות [וזהו תשובה תתאה גופא ה' קשורה עם מלכות, ה'], היטב הוא בעל תשובה תתאה [הקשור עם] יסוד [ר'] שהוא בעל דמלכות . . . בהרחבת הביאור הוא לנגד תשוב ה' עילאה דבינה, כי בינה הוא בחי' רחובות“.

וצריך ביאור: גם בתשובה עילאה יש שני פרטים — תשובה (גופא) ובעל תשובה: תשובה עילאה גופא היא כבינה (ה"א עילאה), ובעל תשובה עילאה הוא

(1) כי הענין עצמו כבר הובא בפ"א.

(2) ראה רע"מ פ' נשא קכב, א. כג, א.

(3) לקוטי לוי"צ על תניא ע' כט.

(4) לקו"ת בלק עה, א — הובא בלקוטי לוי"צ

שם.

(5) לקו"ת שם עה, ב.

(*) בחזרת לוי"צ שם: רע. והוא טה"ד וצ"ל:

ג. זאת ועוד:

אדה"ז מביא מ"זוה"ק לא רק "ביאור מלת התשובה ע"ד הסוד תשוב ה" אלא גם שיש בזה שתי דרגות, תשובה תתאה ותשובה עילאה, שמוזה מובן, שבשביל הסברת "התחלת מצות התשובה ועיקר" רה" דרושה גם הקדמת הביאור בהדרגה לתשובה עילאה.

וצ"ב: החילוק בין שתי הדרגות ד' תשובה תתאה ותשובה עילאה מבואר להלן באגה"ת¹¹, דתשובה תתאה היינו מה שהאדם שב למעמדו ומצבו הקודם כפי שהי' קודם החטא - "לרחוק ולנקות נפשם מלבושים הצואים", ותשובה עיל' אה (הבאה לאחרי תשובה תתאה) היא השבת הנפש "למקורה כו' כמו שהיתה מיוחדת בו ית' בתכלית היחוד בטרם ש' נפחה ברוח פיו ית' לירד למטה ולהת' לבש בגוף האדם".

ואינו מובן: כיצד אפשר לומר (כנ"ל ריש ס"א), שהענינים הבאים, לגמר הכפ' רה ומירוק הנפש" (כדי שיהי' "מרוצה וחביב כו' כקודם החטא"י) הם, "אחר ה' תשובה", ואינם בכלל "מצות התשובה" (וביאור ה) ענין דתשובה עילאה [השבת הנפש למקורה כו' כמו שהיתה כו' בטרם שנפחה כו', ענין שצ"ל גם במי שלא חטא מימיו¹², ואינו נוגע כלל לכאורה לתיקון

ביאור" קאי (בפשטות) על "מ"ש בזה"ק בביאור מלת תשובה ע"ד הסוד כו" - ואילו מלשון אדה"ז "בהקדים מ"ש ב' זוה"ק כו" משמע, שע"י ההקדמה "מ"ש ב' בזה"ק כו" בא לבאר (ב"באר היטב בהרחבת הביאור") ענין אחר.

ב. נוסף על דיוקים הנ"ל, יש להבין כללות הענין המבואר כאן, שבכדי להבין "התחלת מצות התשובה ועיקרה כו' - ההכרח לבאר כו' בהקדים מ"ש בזה"ק בביאור מלת תשובה ע"ד הסוד" - דלכ' אורה:

ביאור "מלת תשובה ע"ד הסוד" - "תשוב ה" - מדגיש רק מה שנפטר ע"י תשובה (שע"י עבירה מורידים אות ה"א תתאה (שהיא השכינה) בגלות, וע"י "תשובה נכונה" - "תשוב ה"א תתאה מבחי' גלות"), אבל אינו מוסיף שום ביאור או הוספה (עיקרית עכ"פ) במצות התשובה גופא (שהאדם חייב בה), לגבי מ"ש אדה"ז כבר לעילי' ש"מצות התשובה . . היא עזיבת החטא כו' שיגמור בלבו בלב שלם כו".

אבל מלשון אדה"ז "התחלת מצות התשובה ועיקרה כו' ההכרח לבאר כו' מלת התשובה ע"ד הסוד" משמע, שהק' דמת הביאור של מלת תשובה ע"ד הסוד מוכרחת (גם) שבביל הסברת "מצות ה' תשובה" (דהיינו הציווי שהאדם צריך לקיים) - ועוד זאת, שהקדמה זו מוכרחת אפילו להסברת "התחלת מצות התשובה ועיקרה".

(7) אגה"ת פ"ו.

(8) והמבואר בפ"ז הוא רק "דרך כו' (איך לבוא) לבחי' תשובה כו". - אבל ראה בארוכה לעיל ס"ע 79 (ס"ב) ואילך.

(9) פ"א (צא, א).

(10) פ"ח.

(11) אגה"ת רפ"ב. והכוונה כאן (פ"ד) ב"במ"ש

לעיל" (לכאורה*) היא לרפ"ב.

(12) ראה לקו"ת שם (עד, א), ש"התשובה

השלישית" [היא בחי' תשובה עילאה - שם עה,

* בהגהות הצ"צ (קיצורים והערות לתניא ע' לט) על החיובות כמ"ש לעיל מהגמ": מחולח פ"א

בהגהה, פס"א פס"ב וצ"ע.

מ, ר"מ פ' נשא"י ד, תשובה עילאה היא דיתעסק באורייתא כו"ל.

ויש לומר (א' מהביאורים) בזה:

בהעבודה של קיום המצות בא לידי ביטוי ענין הביטול וקבלת עול מלכות שמים, שהאדם מוכן לציית לכל ציווי הקב"ה, אפילו כשקשור עם קישויים - כמו עבד המציית לציווי האדון, מבלי להתחשב עם שום חשבונות.

משא"כ הביטול ב, עסק התורה" הוא מה ש, דבר ה' זו הלכה היא היא . . המדברת מתוך גרונו". שלכן אמרו, מאן מלכי רבנן"י, כי מצד הביטול הנ"ל ב- עסק התורה אינו רק, כעבד המקיים מצות המלך", אלא שמציאותו גופא היא ה, מלך"א.

ויש לומר, שביטול זה (בעסק התורה) הוא משרש הנשמה כפי שהיתה, בטרם שנפחה כו": מצד בחינת הנשמה כפי שירדה למטה, הרי (בלשון התניא"י) נשמת האדם אפילו הוא צדיק גמור כו' אינה בטילה במציאות לגמרי כו' להיות לאחדים ומיוחדים ביחוד גמור כו": משא"כ ביטול ויחוד הנ"ל בעסק התורה, בא מהארת בחינת הנשמה כפי שהיא, בטרם שנפחה", שאז היתה, מיוחדת בו ית' בתכלית היחוד".

ועפ"י מובנת השייכות דתשובה תתאה לקיום המצות (,סור מרע ועשה טוב") ותשובה עילאה לעסק התורה"ע:

(16) בוח"ג כג, סע"א.

(17) כ"ה בתו"א שבהערה הבאה (ובכ"מ) ע"פ

גיטין סב, א.

(18) תו"א וישב כו, ב. ולהעיר מתניא פכ"ג.

(19) פל"ה (מד, סע"א ואילך).

(20) להעיר, שתשו"ת דסו"מ וע"ט היא בחי'

יעקב, ותשו"ע דעסק התורה היא בחי' ישראל

החטא] נוגע למצות התשובה"י, ואפילו ל, התחלת מצות התשובה ועיקרה"?

ד. הביאור בכל הנ"ל יובן בהקדים המבואר בכ"מ"י שתשובה תתאה קשורה עם העבודה ד, סור מרע ועשה טוב" - קיום המצות, ותשובה עילאה - עם עסק התורה [כהובא גם להלן באגה"ת"י

ריש ע"ב], אין ר"ל על עבירות חו"י . . אף שהוא עושה טוב ומקיים המצות כו". וכדרושים לש"ש סו, ג: תשובה היא להשיב נפשו . . אל מקורה ושרשה . . ולכן ניתקנו עשיית ויהיכ"פ גם לצדי- קים גמורים . . והוא בחי' תשובה עילאה. וראה גם תו"א מה, א. לקו"ת ר"פ האוינו. ובכ"מ.

(13) בשאלה זו - ב' פרטים: א) תשו"ע שענינה היא השבת הנפש למקורה - היא לכאורה ענין כפ"ע (שהיא גם לצדיקים גמורים), ומלשון אדה"ז באגה"ת פ"ח, [ומאחר שרוח עברה ותהרם אזי תוכל נפשם לשוב כו' וזו היא תשובה שלימה"י] משמע שגם תשו"ע היא ענין שבא בהמשך לתשו- בה על חטא, שלאחרי שחטא צריך (לא רק לתשו"ת אלא) גם לתשו"ע, שאז דוקא היא, תשובה שלי- מה". (ב) בכל אופן, הרי תשובה עילאה היא דרגא נעלית הבאה לאחרי תשובה תתאה, ומהו ההכרח (ביאור) הענין דתשו"ע לקיום, מצות התשובה" כפשוטה (על חטא) ובפרט ל, התחלת מצות ה- תשובה"?

(14) לקו"ת בלק עג, ב ואילך. אוה"ת בא ע' שלב ואילך.

(15) פ"ח (צת, ב). וצע"ק במ"ש באגה"ת שם (מר"מ שבהערה הבאה), דאיהו בן י"ה בינה כו", שמה משמע שתשובה זו היא בעיקר באות ו', והשייכות דתשובה זו לבינה היא רק מצד זה שר', איהו בן י"ה", אבל עיקר ענינה הוא, דתשוב ו' לגבי ה"י (כמפורש בר"מ שם, וכן בר"מ שם קכב, א), שהיא בחי', בעל תשובה תתאה" (שבלקו"ת שם עה, א) - והרי הענין ד, תשובה עילאה" באגה"ת שם הוא ביאור על ענין תשוב ה' עילאה שבכ"ד, היינו תשוב ה' עילאה לגבי יו"ד (וכמבואר גם בלקו"ת שם עה, ב) שעי" עסק התורה נעשה יחוד י"ה).

ביאור הדבר:

אודות שתי הבחינות שבתשובה תת-
אה מבואר בחסידות¹, שדרגא התחתונה
שבה ("תשובה" גופא) קשורה עם הע-
בודה ד"סור מרע", והיינו מה שהאדם
פועל בעצמו שלא יהי' שייך לעשיית שום
דבר שהוא היפך רצון ה'; והדרגא ה-
גבוהה שבתשובה תתאה (הבחינה ד', בעל
תשובה תתאה) קשורה עם העבודה ד'
"ועשה טוב", והוא "לייגע את עצמו ב-
תורה ותפלה" יותר מטבעו ורגילותו -
והיא הבחינה ד', עובד אלקים" ש"שונה
פרקו מאה פעמים ואחד", יותר מרגי-
לותו².

ומזה מובן, ששתי הבחינות ד"תשו-
בה" ו"בעל תשובה" (שבתשובה תתאה)
הן מעין הדרגא דתשובה תתאה ותשובה
עילאה:

בהעבודה דסור מרע נשאר העובד
במציאותו, ורק שהעול מלכות שמים
שקיבל על עצמו מעכב אותו מלעבור על
רצון העליון. ולכן שייכת היא לתשובה
תתאה (שבתשובה תתאה גופא):

משא"כ העבודה ד"ועשה טוב", לייגע
את עצמו בתורה כו' יותר מרגילותו ע"י
שבירת טבעו, הרי בזה "יוצא" האדם
(במדה ידועה) ממציאותו, ולכן היא שיי-
כת לתשובה עילאה³.

אבל אעפ"כ, גם העבודה ד"ועשה
טוב" (שלמעלה מ"סור מרע") אינה אלא
דרגא בתשובה תתאה [ורק שבתשובה

תשובה" דתשו"ת היא דוגמת תשובה עילאה. וראה
לקמן הערה 24.

(23) חגיגה ט, כ. תניא פט"ו.

(24) להעיר מלקו"ת שם (עג, סע"ד). שהתשו-
בה דוע"ט היא "על דרך" ענין השבת הנפש למקו-
רה כמו שהיתה בטרם שנפתח כו' שבאגה"ת פ"ח.

הביטול שמצד בחינת הנשמה כפי
שהיא כבר לאחר ה"ויפח" - ובפרט⁴
לאחרי ירידתה למטה בעוה"ז והתלב-
שותה בגוף - היא רק כביטול העבד
למלך (וכיר"ב), היינו כמו ש"מציאות" היא
בכחי' ביטול לגבי הקב"ה:

וזהו מה שתשובה תתאה שייכת בעיקר
לקיום המצות, שהביטול בעבודה זו היא
"כעבד המקיים מצות המלך", כי ענינה
של תשובה תתאה הוא (בעיקר) ההשבה
למעמדו ומצבו הקודם כפי שהי' לפני
החטא ("לרחוץ ולנקות נפשם מלבושים
הצואים כו"), שגם אז הי' "מציאות" כנ"ל.

משא"כ תשובה עילאה, שענינה הוא
השבת הנשמה למקורה "כמו שהיתה
מיוחדת בו ית' בתכלית היחוד בטרם
שנפתח כו"⁵, הרי דרגא זו בתשובה
קשורה עם עסק התורה, ש"דבר ה' . .
היא היא . . המדברת מתוך גרונו".

ה. והנה בכל א' מב' בחינות הנ"ל
(תשובה תתאה ותשובה עילאה) גופא, יש
שתי בחינות תשובה, והן שתי הדרגות
ד"תשובה" ו"בעל תשובה", שישנן הן
בתשובה תתאה⁶ והן בתשובה עילאה
(כנ"ל סעיף א).

(לקו"ת שם עד, ג ואילך) - והרי יעקב וישראל הם
ב' הבחינות דנשמה המבוארות בפנים (לקו"ת ר"ה
סב, ג. ובכ"מ).

(21) מלשון אדה"ז (אגה"ת פ"ח) "שנפח כו'
לירד למטה" משמע ד"שנפתח" הוא בשביל "לירד
למטה". ועפ"ז: גם כשנפתח כו' לפני שירדה
למטה) אינה בתכלית היחוד כמו שהיתה בטרם
שנפתח. ולהעיר מהמשך תרס"ז ריש ע' תצא:
שהנשמה מתמצמת בעצמה לצורך התלבשות
כו'.

(21*) ראה (בהביטול דתשו"ע) גם לעיל ע' 87
(ס"ה) ע' 92 (ס"ג). ע' 100 (ס"ה). ע' 105 (ס"ג ואילך).

(22) ראה לקו"ת בלק שם (עה, א), שבחי' "בעל

אינו הוכחה שהוא „קנוי“ בכל מציאותו אל השם - כי יתכן שהביטול שלו בעסק התורה הוא מצד זה שהתורה חדרה אותו עד כ"כ שמציאותו נתבטלה; אבל אין זו הוכחה שהוא מצד עצמו בטל במציאות לאלקות.

משא"כ בהעבודה ד„קדש עצמך במו-תר לך“, היינו מה שהוא מקדש את עצמו ופורש מצרכיו הפרטיים („דברים אח-רים“), הגם שהם „מותר לך“ - מודגש, שהוא „מבטל ומסלק את עצמו ורצונו ליבטל אליו ית“²⁵, שאין לו שום מציאות בפני עצמו, וכל מציאותו „קנוי לי“.

עפ"ז מובן שאמיתית הענין דתשובה עילאה מתבטא בהעבודה ד„קדש עצמך במותר לך“, משא"כ הביטול דעסק התורה הוא רק בחי' תשובה תתאה שב-תשובה עילאה:

הענין דתשובה עילאה הוא „לדבקה בו ית' ביחוד נפלא, כמו שהיתה מיוחדת בו ית' בתכלית היחוד בטרם שנפחה כו“, והרי לא שייך לומר שאז („בטרם שנפ-חה“) היתה להנשמה איזו מציאות לעצ-מה. וכיון שהביטול דעסק התורה אינו שולל (לגמרי) מציאות האדם, כנ"ל, לכן ה"ז רק בחינת תשובה תתאה שבתשובה עילאה: משא"כ העבודה ד„קדש עצמך במותר לך“, שבה מודגש שכל מציאות האדם קנוי להשם, היא דרגא געלית יותר והיא אמיתית הענין דתשובה עילאה.

ז. עפ"ז מובן ג"כ הטעם שהעבודה דקדש עצמך במותר לך היא מצד בחי' חכמה שבנפש²⁶, בחי' יו"ד (נקודה), כנ"ל

תתאה גופא ה"ה בחינת תשובה עילאה שבה, כי: (א) גם בהעבודה ד„ועשה טוב“ לא יצא לגמרי ממציאותו, אלא רק התגבר על טבעו על ידי מלחמה. (ב) יתירה מזו: גם שינוי טבע רגילותו היא פעולה של האדם (לא כמו בעסק התורה שדבר ה' היא ה„מדברת מתוך גרונו“).

ו. והנה גם העבודה דעסק התורה הקשורה עם תשובה עילאה כנ"ל, היא רק הדרגא ד„תשובה“ גופא (שבתשובה עילאה), ואילו הדרגא ד„בעל תשובה עילאה“ היא העבודה ד„קדש עצמך במותר לך“²⁶. וע"פ הנ"ל (סעיף ה) ש-„תשובה“ הבעל תשובה“ הן בדוגמא לתשובה תתאה ותשובה עילאה, מובן, שבתשובה עילאה גופא, הרי עסק התורה הוא בחינת תשובה תתאה שבה, וקדש עצמך במותר לך - בחינת תשובה עיל-אה שבה.

הסברת הענין:

עה"פ²⁷ והייתם לי סגולה גוי איתא במכילתא: „והייתם לי - שתהיו קנויין לי ועוסקין בתורה ולא תהיו עוסקין בדב-רים אחרים“, והיינו, ש„עוסקין בתורה“ לבד אינו מספיק להגיע לאמיתית הענין ד„קנויין לי“, אלא דרוש גם התנאי ש„לא תהיו עוסקין בדברים אחרים“, שהיא²⁸ העבודה ד„קדש עצמך במותר לך“.

כי זה שהאדם עוסק בתורה, גם כש-עסק התורה שלו הוא באופן ש„דבר ה' כו' היא היא כו' המדברת מתוך גרונו“,

(25) יבמות כ, א. ספרי ראה יד, כא.

(26) אוה"ת וארא ע' קפה. (כרך ז') ע' ב'תקצו.

(27) יתרו יט, ה.

(28) אוה"ת יתרו ע' תתי. ד"ה ואתם תהיו לי

תר"ס קרוב לסופו. לקו"ש ח"א ע' 258.

(29) לקו"ת תצא לת, סע"ד - הובא באוה"ת

שם (ע' תתט).

(30) „כי קדש היא בחכמה כמו קדש לי כל

קשרות של ישראל עם הקב"ה שלמעלה מציויר (הבאה לידי ביטוי בשליטת מצי- אותו - „מבטל ומסלק א"ע ורצונו כו", קדש עצמך כמותר לך), ונקודת התקש- רות זו נמשכת אח"כ בבחי' ציויר בעסק התורה, ב„ועשה טוב", עד ל„סור מרע".

ולכן, כאשר חסר בהביטול דקבלת עול מלכות שמים בהעבודה ד„סור מרע", ה"ז פוגע לא רק בה"א תתאה, אלא גם בג' אותיות שקדמו לה. כי באם היתה נקודת הביטול עצמה (י"ד) מאירה אצלו, או עכ"פ כפי שהיא בהציויר ד„עסק התורה" ו„ועשה טוב" (ה' ראשונה ואות ו'), לא הי' חסר אצלו הביטול דקבלת עול.

וזהו גם הטעם דכאשר אדם נכשל בחטא, צ"ל אצלו גם תשובה עילאה, כי דוקא אז תשובתו היא „תשובה שלימה".

ט. זאת ועוד:

לא רק שבשביל שלימות התשובה זקוקים להעבודה דתשובה עילאה הבאה לאחרי תשובה תתאה, אלא עוד זאת, ש- התשובה תתאה גופא צ"ל באופן שיהי' נרגשת בה (בנוגע לפועל עכ"פ) התנועה דתשובה עילאה.

זאת אומרת, שהקבלה על להבא „לכל ישוב עוד לכסלה למרוד במלכותו ית' ולא יעבור עוד מצות המלך ח"י" צ"ל באופן שיורגש בה לא רק הביטול דקבלת עול מלכות שמים [כעבד המוכן לציית ציויר האדון, אע"פ שמציאותו אינה מציאות האדון], אלא גם שהביטול שלו הוא מסובב ותוצאה מזה"י שהוא מיוחד (מצד שרש נשמתו) עם הקב"ה בתכלית היחוד.

(ס"א) ש„בעל תשובה עילאה" היא בחי' יו"ד - כי ע"י עבודה זו מתגלה עצם נקודת ההתקשרות (של ישראל בקוב"ה) שהיא יו"ד, נקודה, שלמעלה"י מציויר:

ההתקשרות (דישראל בקוב"ה) בג' העבודות ד„סור מרע", „ועשה טוב" וה- ביטול דעסק התורה, באה באיזה ציויר. דכיון שבהן לא יצא האדם עדיין ממצ- אותו לגמרי, והעבודה היא לקשר מצי- אותו עם הקב"ה, לכן, אופן ההתקשרות מציויר כפי הציויר של כחות האדם שב- הם ועל ידם נפעלה התקשרות זו; ולכן ג' עבודות אלו שייכות לג' האותיות ה' ו' ה' (דשם הוי'), שיש להן ציויר.

משא"כ העבודה דקדש עצמך כמותר לך, שענינה מה „שמבטל ומסלק את עצמו ורצונו" והיא מגלה עצם נקודת ההתקשרות שלמעלה מגדר וציויר כחות האדם - נרמזת באות יו"ד, נקודה.

ח. כשם שד' אותיות שם הוי' מת- חילות עם הנקודה דאות יו"ד, ונקודה זו נמשכת אח"כ בציויר של אות ה"א ראשו- נה, ואח"כ בציויר דאות ו', ועד לציויר דה' אחרונה"י - כך הוא גם בנוגע לד' עבו- דות הנ"ל, שאינן עבודות וענינים נפר- דים (בעצם מהותם), אלא הן המשך אחד: התחלתן ועיקרן הוא - נקודת ההת-

בכור כו"י (לקו"ת חצא שם). ובלקו"ת בלק ד"ה מה טובי (עה, ב), ש„קדש לי כל בכור" הוא בחי' „בעל תשובה עילאה", תשובה דאות יו"ד.

(31) בערך שאר האותיות, אף שביו"ד עצמה יש ב' דרגות: שיש בה ציויר (וקוצין) ושאינו בה ציויר כלל (ראה ד"ה החלצו תרנ"ט פכ"ב ואילך. וש"ג).

(32) אגה"ת פ"ד (צד, ב. צה, א).

(33) אגה"ת פ"ח. וראה לעיל הערה 13. - וראה גם לעיל ע' 93 ס"ד. ע' 117 ס"ז. (33) וראה גם לעיל ע' 86 ס"ד ואילך.

(*) הובא באוה"ת שם ובד"ה ואתם תהיו לי שם בהמשך להענין המובא שם מלקו"ת חצא שם.

ולכן נוגעת ההקדמה אודות הענין דתשובה עילאה גם ל"התחלת מצות ה' תשובה ועיקרה", כי גם תשובה כפשוטה צ"ל באופן שירגש בה הענין דתשובה עילאה (כנ"ל סעיף ט).

יב. עפ"י מובן, שהתיבות "לכאר היטב בהרחבת הביאור" - שהן "לנגד הב' בחי' תשובה שנקט אח"כ, תשוב ה' תתאה, תשוב ה' עילאה" (כהובא לעיל מהערות אאמור"ר) - אינן רק רמז בעל-מא, אלא ביאור (וחידוש) באופן עשיית "התחלת מצות התשובה ועיקרה".

ולכן אומר אדה"ו "לכאר היטב בהרחבת הביאור בהקדים מ"ש בזוה"ק כו", כדי שיהי' ברור [ע"י הוספת תיבת, בהק-דים] דמ"ש "לכאר היטב בהרחבת הבי-אור" קאי לא (רק) על "מ"ש בזוה"ק כו" (כפשטות משמעות הלשון), אלא הוא (גם) ענין לעצמו:

בכדי ש"התחלת מצות התשובה ועיק-רה" תהי' "באמת ובלב שלם", הרי "ההכ-רח" שיהי' באופן הנרמז בלשון "לכאר היטב בהרחבת הביאור".

זאת אומרת: אע"פ שמצות התשובה היא "שיגמור בלבו . . . לבל ישוב כו' למרוד במלכותו ית' ולא יעבור עוד מצות המלך" ("סור מרע"), הענין דה"א תתאה, מ"מ, צ"ל נרגש בה גם הוא³⁴ - היינו, שה"לכאר" צ"ל "היטב", שבהקבלה שלא למרוד במלכותו ית' צ"ל נרגש

י"ד. ויש לומר, שזהו גם הביאור (בעבודה) בזה שהענין דתשובה תתאה הוא (לא רק "תשוב ה"א תתאה מבחי' גלות", אלא גם) "תשוב ה"א תתאה למקומה להתייחד ביה"ו"³⁴:

הענין דה"א תתאה בפני עצמה (בע-בודת האדם) הוא הביטול דקבלת עול מלכות שמים מצד בחינת הנשמה המלו-בשת בגוף³⁵: ואילו הענין ד"תשוב ה"א תתאה למקומה להתייחד ביה"ו" הוא, שהביטול דקבלת עול (ה"א תתאה) יהי' באופן שירגש בו שהוא קשור ומיוחד עם ה"תכלית היחוד" שמצד עצם הנש-מה, האותיות יה"ו.

יא. ע"פ כל הנ"ל יובן כיצד הביאור במלת תשובה ע"ד הסוד (תשוב ה') מוסיף הבנה ב"מצות התשובה" (שעל האדם):

ע"י אריכות הביאור איך שה' תתאה אינה ענין בפני עצמו אלא היא המשכה מג' אותיות הקודמות, וענין התשובה הוא להשיב ה"א תתאה "למקומה" (כפי שהיא מיוחדת עם שאר האותיות דשם הוי"ו)³⁶ - נתוסף חידוש ב"מצות התשו-בה", בגמירת הלב "לבל ישוב כו' למרוד במלכותו ית' כו", דהגם שעיקר ענינה הוא הקבלת עול בנוגע ל"סור מרע" ("לבל ישוב כו' למרוד במלכותו ית' ולא יעבור עוד מצות המלך חו"ו"), ה"א תת-אה, מ"מ צריכה להיות מיוחדת עם ה' עבודות השייכות לשאר האותיות דשם הוי"ו.

37) ע"פ מ"ש בפנים יומתק דיוק לשון "ההכ-רח" (ולא "צריך לכאר", וכיו"ב).

38) להעיר מלקו"ת בלק (עה, א), שגם ע"י התשובה דסור מרע "גורם שתשוב ה' תתאה לגבי ו" (והחילוק בין התשובה דסור"מ להתשובה דוע"ט הוא רק אם ה' תתאה מתעלית להו' מלמטלמ"ע, או שהו' נמשך מלמעלמ"ט להשפיע לה' תתאה).

34) אגה"ת פ"ח (מת, א) - הובא בהערות אאמור"ר הנ"ל לענין "לכאר היטב".

35) ראה אגה"ת רפ"ה, ש"המשכת וירידת ה-נפש האלקי לעוה"ז" היא מבחי' ה"א תתאה.

36) אגה"ת פ"ד (צד, ב. צה, א). פ"ח (צח, א).

(בהעלם עכ"פ) שהוא מוכן „לייגע את עצמו" יותר מטבעו ורגילותו (בדוגמת העבודה ד„ועשה טוב“):

ויתירה מזו - ה„לבאר" צ"ל גם „ב-הרחבת הביאור“, „לנגד תשוב ה' עילאה דבינה": בהקבלה צ"ל נרגש (בהעלם) שהוא מוכן גם לבטל את עצמו ולצאת לגמרי ממציאותו (בדוגמת הביטול דעסק התורה)³⁹.

יג. ובוזה יש לבאר הטעם שמרמז רק ג' דרגות הראשונות דתשובה, ואינו מרמז גם הדרגה ד„בעל תשובה עילאה" בחי' יר"ד:

בנוגע לאות יר"ד אין צריכים עבודה מיוחדת שתהי' היא נרגשת בהקבלה „לבל ישוב כו' למרוד במלכותו ית' כו'“, כי ענינה של אות יר"ד הוא (כנ"ל ס"ז) נקודת ההתקשרות (שלמעלה מצירור), ובמילא מוכן, שנקודה זו נרגשת בכל עבודה הקשורה בשאר ג' האותיות⁴⁰,

39) ומכיון שביטול זה (ש„דבר ה' כו' היא היא כו' המדברת מתוך גרוננו“, הוא בחי' ביטול כמציאות ונדלא כהעבודה דשינוי טבע רגילותו, שהיא פעולת האדם (ראה לעיל ס"ה)) - הוא בהעלם יותר ב„התחלת התשובה“, מההרגש ד„לייגע את עצמו כו'“.

40) להעיר מתניא פי"ח, שבחי' החכמה שבנפש האדם (יר"ד) „מתפשטת בכל בחי' הנפש כולה . . . מבחי' ראשה עד בחי' רגלה“.

כיון שענינם הוא (כנ"ל סעיף ז) - המשכת הנקודה בצירור מסויים.

וואדרבה: כיון שהקבלה שלא למרוד במלכותו ית' היא תנועה של ביטול⁴¹ (שלמטה מבחי' צירור⁴²), לכן דוקא בה נרגש עצם נקודת ההתקשרות שלמעלה מצירור⁴³:

ומאחר שכוונת אדה"ז בתיבות „לבאר היטב בהרחבת הביאור" היא לחדש כיצד צ"ל ה„לשוב כו'“ בפועל, לכן נקט לשון כזו המרמזת רק על ג' דרגות הראשונות.

(משיחת ש"פ ראה תש"ל)

41) להעיר מהמבואר ככ"מ מהשייכות דיראה תתאה ויר"ע (תו"א קיד, ריש ע"ד. ביאורו"ז פא, א-ב. קונטרס העבודה פ"ג ע' 18).

42) דמכיון שבבחי' זו לא ישנו ענין הגילויים, הרי בה דוקא ה„ביטול" הוא ביותר, שעי' התשובה הוא יוצא לגמרי ומתבטל ממהותו הקדום (משא"כ בתשו"ע, מכיון שהתשובה היא מצד הרגש גילוי אור העליון, הרי גם בעת התשובה (והביטול) יש בה התערבות הרגש האדם).

43) ראה דרך חיים טו, ג: התעוררות תשובה בכנ"י מצד עצם נקודת יהדותם שהוא על המעשה בפו"מ דוקא . . . ועי"ז דוקא גורמים בחי' קירוב המאור העצמי כו'. ושם טז, א: ולפי שנועץ תחלה בסוף וסוף בתחלה ע"כ בחי' התשובה בסוף . . . בפ"מ מחזיר . . . שרש נשמתו דבחי' יחידה. ולהעיר גם מלקו"ת בלק (עד, ג), שהתשובה דסור מרע היא „קדש לי, קדש א"ע במותר לך“.